

Inhoud

1.	Van de redactie.....	2
2.	Van de bestuurstafel.....	3
3.	Verslag van de jaarlijkse fietstocht van de heemkunde oirschot op 5 september 1998.....	7
4.	Slachten - de slacht - de slachter.....	8
5.	Met de mondvul tanden.....	10
6.	Bons op d'n herd.....	12
7.	Vastenavond.....	14

1. Van de redactie

Met het verschijnen van dit nummer gaan we onze zesde jaargang in. Ons verzoek was: artikelen met als thema, de maand februari. Het resultaat is o.a. een geschreven speciale herinnering aan Maria Lichtmis, een herinnering aan Vastenavond vroeger, en een herinnering aan "de slacht" gezien door de ogen van een kind, in de jaren vlak na de oorlog. Verder een nagekomen verslag van de fietstocht en berichten van de bestuurstafel.

Helaas heeft Henk van de Wal, wegens andere drukke werkzaamheden, zijn medewerking aan ons tijdschrift moeten beëindigen. Ondertussen hebben wij - het team Van den Herd en bestuur Heemkundekring - al blijk gegeven van onze dank door middel van een kleine attentie. Wij menen namens alle lezers te spreken als wij langs deze weg Henk nogmaals bedanken voor al zijn werk en inzet voor "Van den Herd".

Gelukkig hebben wij Hanneke v. d. Bogaart bereid gevonden om ons team, als redactielid, te komen versterken. We hopen op een vruchtbare samenwerking.

De kopij voor ons volgend nummer kunt u dus ook bij haar inleveren. Wel graag voor 1 mei.

De redactie

2. Van de bestuurstafel

Notulen van de jaarvergadering van Heemkundekring "de Heerlijkheid Oirschot" .

21-01-1999

Het voltallige bestuur is aanwezig: G. Smetsers, A. van de Ven-van den Boom, W. Mercx, J.(Sjef) Smetsers, H. Scheepens.

1. Opening.

Om 20.00 uur opent voorzitter Gerard Smetsers de vergadering. Hij memoreert dat het ons genoeg doet, dat we weer als vanouds met onze heemkundekring thuis kunnen zijn bij "De Zwaan".

2. Berichten van verhindering/ mededelingen.

De berichten van verhindering worden genoteerd.

Mededelingen:

- Op het moment telt onze heemkundekring 146 leden. De in het afgelopen jaar overleden leden worden herdacht met een ogenblik stilte.
- De medewerkers van ons tijdschrift "Van Den Herd" worden bedankt voor hun inzet. Om persoonlijke reden verlaat Dhr. Henk van de Wal de redactie, hij wordt opgevolgd door Mevr. Hanneke van den Bogaart- Vugts. De voorzitter bedankt Henk voor zijn inzet.
- De grafzerk van zoeaaf Van den Oudenhoven zal op initiatief van de heemkundekring een plaats krijgen bij de kerk, welke plaats dat zal worden is nog niet duidelijk.

3. Notulen van de jaarvergadering van 15-01-1998. De notulen worden voorgelezen aan de leden door secretaris Alda van de Ven- van den Boom. Geen vragen/ opmerkingen.

4. Jaarverslag van de secretaris over 1998.

Het jaarverslag m.b.t. activiteiten van het afgelopen jaar wordt voorgelezen door secretaris Alda van de Ven- van den Boom. Geen vragen/ opmerkingen

5. Financieel verslag van de penningmeester over 1998.

Het financiële verslag wordt uitgereikt aan de leden en uiteen gezet door penningmeester Wim Mercx. Over de realisatie 1998 en de begroting 1999 zijn geen vragen of opmerkingen.

- Er is geen contributieverhoging nodig.
- Na 1999 gaat de nieuwe subsidieregeling van de gemeente gelden.

6. Verslag kascommissie.

Mevr. Nellie van Kollenburg doet het woord namens de kascommissie. De ledenvergadering krijgt de aanbeveling het bestuur te dechargeren voor het gevoerde financieel beleid van het afgelopen jaar.

7. Benoeming nieuw lid kascommissie.

Als nieuw lid naast Dhr. Koos Pels Rijken meldt zich voor het volgende jaar Dhr. Peter Vogels aan.

8. Bestuursverkiezing.

Aftredend is Dhr. Wim Mercx, penningmeester. Hij is herkiesbaar. Er zijn geen andere kandidaten voor een bestuurslidmaatschap. Bij acclamatie wordt Dhr. Wim Mercx weer gekozen in het bestuur. De voorzitter leest het nu geldende rooster van aftreden voor:

in het jaar 2000 aftredend Henk Scheepens ,

Alda van de Ven,

in het jaar 2001 aftredend Gerard Smetsers,

Sjef Smetsers,

in het jaar 2002 aftredend Wim Mercx.

9. Pauze.

Pauze met het traditionele worstenbrood.

10. Verslag- activiteiten werkgroepen/commissies.

*Verslag van de Monumentencommissie.

Dhr. Gerard Smetsers leest een lijst voor met de zaken die door de monumentencommissie behandeld zijn.

Leden die de lijst met de activiteiten van de commissie nader willen bekijken, kunnen de papieren bij Gerard Smetsers in komen zien.

Mevr. Lucia van Hout heeft n.a.v. dit verslag de vraag hoe het kan dat een monumentencommissie adviseert aangaande bedrijfsuitbreiding bij b.v. een boerderij. Dhr. Gerard Smetsers legt uit dat met deze ev. uitbreiding een beschermd gebied nl. "De Bollen" gemoeid was en daarom kreeg de monumentencommissie met deze zaak te maken.

Mevr. Lucia van Hout vraagt de aandacht van de monumentencommissie voor de staat van onderhoud van de schansmuur aan het einde van de Nieuwstraat.

*Verslag werkgroep Veldnamenonderzoek.

Dhr. Marcel van der Heijden stelt dat deze werkgroep veldnamen als groep dit jaar een slapend bestaan heeft geleid. Ieder die nog een taak had in het uitzoeken van veldnamen, heeft individueel aan deze taak gewerkt. N.a.v. het plan voor een tentoonstelling over toponymie, heeft Marcel van der Heijden een gesprek gehad met het bestuur waarin hij onder de aandacht bracht dat hij inhoudelijk wel ideeën heeft voor deze tentoonstelling, maar dat hij moeite heeft met de praktische uitvoering. In het najaar zou de door de heemkundekring ondersteunde tentoonstelling volgens de planning moeten zijn. Als locatie is een commissiekamer in het gemeentehuis beschikbaar. Hoe geef je zo'n tentoonstelling vorm, hoe pak je dit aan. Dhr. Nico Jansen heeft zich gemeld om hulp te bieden. Volgens afspraak heeft Dhr. Marcel van der Heijden een lijst met aandachtspunten klaar van waaruit verder gewerkt kan worden aan een concrete invulling voor een presentatie van dit onderwerp.

*Verslag commissie Straatnaamgeving.

Dhr Jacques van De Ven licht de werkwijze van de commissie toe. 1-hij meldt dat het voorstel van de heemkundekring: namen van oude ambachten m.b.t. de straatnaamgeving op het industrieterrein "De Scheper, is gehonoreerd en uitgevoerd zal worden. Dhr Toon van Esch voegt toe dat het belangrijk blijft ook oude straatnamen te handhaven wanneer dat kan.

*Verslag werkgroep Archeologie.

Dhr. Jacques van de Ven zegt dat er een paar kleine projecten waren dit jaar waar 's zaterdags aan gewerkt werd: Er werd gegraven bij het "Heerebeek" en in de gemetselde waterput bij het pand Markt 17. Er werd geen oud materiaal gevonden.

*Verslag Evenementencommissie.

De evenementencommissie Mevr. Lucia van Hout, Mevr. Nellie van Kollenburg en Dhr. Wim Mercx ondergaat een 'verjonging' aldus Wim Mercx. Lucia van Hout treedt vrijwillig terug en wordt opgevolgd door Mevr. Wilma Gerhards- van den Boomen.

Wim Mercx komt met een voorstel om bij de voorjaarsexcursie een bezoek te brengen aan het Prehistorisch Openluchtmuseum met een rondleiding door Mevr. Anneke Boonstra, die het afgelopen jaar bij ons een lezing verzorgde. Op 15mei zal de voorjaarsexcursie zijn.

Het voorstel voor de zomerreis is een bezoek aan Arnhem - Ravenstein. Voorstellen vanuit de leden zijn als altijd zeer welkom. Dhr. Gerard Smetsers stelt het openluchtmuseum Bokrijk voor en Mevr. Hanneke van den Bogaart stelt een bezoek aan Xanten voor. De zomerreis wordt gepland op 19 juni.

De voettocht naar de kapel van de H. Eik is zoals altijd op 28 december.

Voorzitter Gerard Smetsers bedankt Mevr. Lucia van Hout voor haar inzet voor de evenementencommissie.

De voorzitter bedankt ook Dhr. Jan van Hout voor het weer uitzetten van de fietstocht van het afgelopen jaar.

*Commissie Archivering (nieuw).

Dhr. Sjef Smetsers gaat deze commissie bemannen om zaken m.b.t. ons heem vast te gaan leggen. Hij doet een oproep aan de leden om Oirschotse zaken uit te gaan knippen. Bij Mevr. Hanneke van den Bogaart kun je gedateerd materiaal inleveren, Sjef haalt het materiaal daar op. De dames v. Kessel, Oppers en v.d. Sanden melden zich in eerste instantie reeds aan als knipseldienst. Dhr. Jacques van de Ven wijst erop dat de gemeente ook een knipselkrant heeft. Dhr. Sjef Smetsers zegt dat dit bekend is, maar dat deze commissie uitgebreider wil werken in de richting van een archief. Dhr. Jacques van de Ven merkt op dat het ook interessant zou kunnen zijn om je in de toekomst te kunnen abonneren op de knipselkrant. De nieuwe commissie gaat aan het werk!

11. Jubileum 2001.

De voorzitter vraagt naar de stand van zaken m.b.t. het uit te brengen jubileumboek. Dhr. Henk Scheepens doet verslag van de succesvolle boekenbeurs. Maar er komen vragen meer specifiek over het jubileumboek. De bedoeling is nu dat het een boek pat worden over de 50- jarige geschiedenis van onze Oirschotse heemkundekring. Er wordt geopperd of er Brabants Heemdagen gehouden kunnen worden in Oirschot t.g.v. het jubileum in 2001. Mevr. Marietje Schreurs (bestuurslid B.H.) laat weten dat dit jaar al geboekt is bij Brabants Heem. Een ander voorstel is om het jubileum te vieren met een Brabantse koffietafel, ook voor mensen die ooit in Oirschot gewoond hebben.

Alle leden worden opgeroepen nog na te denken over de invulling van dit gebeuren. Een jubileumcommissie moet dit jaar aan de slag kunnen gaan met de voorbereiding!

12. Rondvraag.

- Dhr. Nico van Cuijck zegt het een moeilijk punt te vinden dat we geen eigen onderkomen hebben om iets op te bergen en te bewaren. Je houdt zo van ev. activiteiten van werkgroepen ook te weinig over, het lijkt dan alsof je niets gedaan hebt.

Waar laat ik b.v. de notariële akten van 1770 tot 1930, de heemkundekring moet daarvoor een ruimte hebben.

Mevr. Alda van de Ven zegt dat het bestuur het daar helemaal mee eens is en ook al een tijdje zoekende is naar ruimte. Zo'n ruimte zou dan ook een paar openingsuren per week kunnen hebben als leestafel. Zij stelt dat er veel tijdschriften binnen komen bij het secretariaat, die voor de leden ter inzage zouden moeten kunnen liggen op een leestafel.

Ook de vorige secretaris Dhr. Koos Pels Rijcken was al met dit streven bezig. In het bestuur zijn als ruimte al aan de orde geweest het VVV-gebouw, gemeentebibliotheek, lokaal Maria-school. Andere suggesties zijn: lokaal pastoraal centrum, zolder kantongerecht, zolder Carmelitessenklooster. Alles wordt nagelopen we blijven gericht op zoek naar iets haalbaars.

-Dhr. Jan Raaijmakers vraagt of het mogelijk is een verslag van de jaarvergadering te krijgen. De secretaris antwoordt dat met Mevr. Clari van Esch (redactie "Van Den Herd") reeds de afspraak gemaakt is dat de notulen geplaatst worden in "Van Den Herd".

-Dhr. Jan Raaijmakers merkt op dat het gemakkelijk zou zijn als de voorzitter een hamer zou hebben. Mevr. Vogels- Corvers stelt meteen een voorzittershamer beschikbaar die nog door haar man gemaakt is.

-Mevr. Marietje Schreurs heeft een grote verzameling knipsels waar de commissie archivering gebruik van mag maken.

-Dhr. Nico Jansen (kon niet aanwezig zijn) bedankt schriftelijk voor de terugkeer naar "de Zwaan" als locatie voor onze heemkundekring. Hij vraagt ook naar ledenlijsten van vroeger. Ook heeft hij het verzoek de ledenavonden te kunnen verplaatsen naar de tweede donderdag van de maand. Dit blijkt al meteen niet mogelijk vanwege andere verplichtingen van diverse leden.

13. Sluiting.

De voorzitter bedankt de aanwezigen en sluit de vergadering.

Alda van de Ven v.d. Boom.

3. Verslag van de jaarlijkse fietstocht van de heemkunde oirschot op 5 september 1998

Het weer was niet al te best maar het viel niet tegen. Er stond nogal wat wind die we meest in de rug hadden. De regen die voorspeld was bleef uit en de temperatuur was zo'n 20 graden.

Jan van Hout reed zoals gewoonlijk voorop; die weet overal de weg en zet jaarlijks de route uit. We waren met ongeveer 40 personen en vertrokken om 13.30 uur bij de 'Enck' richting Helpad om zo via Hedel, Polsdonken over een fietspad op de Meijerijsebaan te komen en dan naar de Steenrijt, Oude Grindweg. Voorbij het vogelbos rechts de Oude Steeg in. Het was er niet best om te fietsen, veel waterplassen en slijk. Maar we kwamen er doorheen, Termeijdensteeg, gelukkig weer verharde weg richting 'Heerebeek'. Weer binnendoor over een hobbelig weggetje naar het Liempsdekske. Weer rechts langs de spoorlijn naar de Mosselaarweg in Best. Verder ging onze tocht, over de spoor, richting Liempde. Hoe al die weggetjes en straatjes heten weet ik niet.

Eindelijk in Liempde naar de koffie met appelgebak in café 'Het wapen van Liempde'. De tijd daar was erg kort. Voordat iedereen voorzien was van een drankje moesten we alweer weg naar Boxtel.

In Boxtel brachten we een bezoek aan het museum 'Gaudete' met allerlei spulletjes uit het 'blijde roomse leven'. Van alles had die man verzameld en het was interessant om het allemaal te bekijken.

Alle Heiligen uit de Hemel stonden er.

Daarna vertrokken we richting 'Schutskuil'.

We reden via de Oude Bosscheweg of Boschdijk (weet het niet zo precies) op Velderen aan.

Goed en wel daar in de bossen begint het te regenen en niet zo'n beetje. Iedereen zijn regenkleding aan en doordat kwamen we in de 'Schutskuil' aan. Degenen die de fietstocht niet hadden meegemaakt kwamen met de auto naar de 'Schutskuil'.

Het was een gezellige boel. Lekker gemoedelijk Brabants ging het er naar toe.

Wim Mercx (onze penningmeester), die vorig jaar zijn fietssleuteltje kwijt was waarvoor we allemaal tot de H. Antonius hadden gebeden had nu zelf sleuteltjes gevonden.. Ze waren van Jan Raaijmakers uit Oosterhout, die de fiets van zijn neef Jan Smetsers had geleend.

Na de maaltijd ging ieder op eigen houtje weer naar huis.

Alles bij elkaar was het een heel gezellige aangename middag. Alleen een beetje jammer dat er voor sommige mensen te hard werd gereden en dat de onverharde weggetjes slecht waren. Doch al met al was het een mooie tocht.

Tot volgend jaar.

Oirschot, 8 september 1998.

Jo van Overdijk v.d.Ven

4. Slachten - de slacht - de slachter.

Ja, ja, ik weet het; november is de slachtmaand en niet februari, maar dat lijkt me enigszins onterecht. Het huisslachten vond de hele winter plaats en in februari werd er evenveel geslacht als in november. De slachters konden immers niet alle mensen in een maand gerieven en bovendien was in grote gezinnen, zoals het onze, het in november geslachte varken, al gauw op. En wij werden toch niet doodgegooid met vlees. Het enige vlees dat bij ons buiten het slachtseizoen op het menu stond was (zover ik me tenminste herinner) spek, spek, en nog eens spek en gaarsten spek. Voor degene die niet weten wat gaarsten spek is: Dat is gerookt spek dat aan zijn pensioen toe is; dat geel is van ouderdom. Ma, misschien overdrijf ik, maar in ieder geval werd er bij ons in februari nog een keer geslacht, zodat wij halverwege de zomer, zoniet in de kuip, dan toch vlees in de schouw en in de weckflessen hadden.

De slacht dus.

Dikwijls hoor ik mensen met weemoed praten over de gezellige slachtijd en hoe skón en romantisch zo'n geslacht en geleerd varken was.

Dan zal ik eens een ander verhaal vertellen. Aan slachten was niets romantisch en helemaal niets gezellig. Slachten was voor mij als kind helemaal niet leuk, maar koud en ongezellig. Dat begon voor mij eigenlijk al, als ik, hangend over de varkenskooi, een met rood gemerkt varken tussen de anderen zag rondscharrelen, als teken dat hij door de keurmeester goed bevonden was om als voedsel te dienen voor ons gezin - en misschien een beetje voor de familie en de buurman. Ik geloof niet dat de pastoor bij ons ook meedeelde.

Gelukkig was hij of zij - want soms was een "aauw zog" het slachtoffer - zich daar niet van bewust. Ik wel en ik kreeg dan ook prompt medelijden.

Helemaal erg werd het als 's anderdaagssmorgens de koeketel of fornuisketel vol kokend water klaar was en de slachters met hun tas vol gevaarlijk uitzierende snij- kap- steek- en trekwapens de hoek van het huis om kwamen gereden. Dan werd het slachtoffer uit zijn kooi gehaald om door onze vader met hulp van enkele bereidwillige buurjongens ter slachtbak geleid te worden. Waarschijnlijk voelde zo'n varken aan wat de bedoeling was, want het wou alle kanten op behalve die van de wachtende slachter en de bak. Dus werd er getrokken en geduwd aan het varken. En iedereen riep en lachte, behalve het varken dat in doodsnood heel de buurt bij mekaar gilde.

De huisslachter aan het werk.

Ik ken de letterlijke betekenis van de uitdrukking: gillen als een varken dat gekeeld wordt.

Eén keer maar heb ik dat kelen gezien en gehoord, en dat was voor altijd genoeg. De volgende keren was ik weg zo gauw de slachters de hoek van ons huis om kwamen gereden. Weg, ergens in een bed met alle dekens over mijn kop om vooral maar niks te horen. En ik kwam pas voor de dag als ik zeker wist dat er geen beweging of geluid meer in het slachtoffer zat.

Ja, ik ken het verhaal van het waagstuk om je neus in het gat van een varken te steken wou je trotse bezitter worden van de blaas. Mijn broers moeten dat onwelriekende staaltje ook ooit uitgevoerd hebben, maar ik heb het nooit gezien. Dan was ik er even niet.

Pas als het varken "geskrapt" was en hardhandig gepedicuurd door al zijn nagels uit te trekken, behoorde ik weer bij de toeschouwers; zij het op veilige afstand.

Ondertussen sleepte onze vader of ons moeder heet water aan; emmers water ..waarmee het varken rijkelijk begoten werd, zodat 't haar gemakkelijk losliet. En al dat water vermengd met bloed en varkenshaar zocht zich in een stroompje een weg over "de plats" naar een laag punt. Dagen lang nog zag je daarvan de sporen.

Als het varken aan de leer gehangen en tegen de muur gezet was, werd het inwendige van een hele troep ongerechtigheden ontdaan. Met de dikke darmen en nog wat onduidelijke troep verdween onze

A. van Gerven. Huisslachter 1981

vader, gewapend met een schop.

Ons moeder nam de dunne darmen onder haar hoede. Op een beddeplank en met behulp van de achterkant van een mes werden ze "geskrapt" (van alle ongerechtigheden ontdaan), daarna gespoeld om ze vervolgens in een schaalte met pekewater te zetten. Een dag later kregen wij kinderen de taak toebedeeld om die gepekeld darmen op te blazen en zo te controleren of ze kapot of heel waren. Dagen lang kon je nog zien wie van ons tot die darmblazers hoorde, want die liepen - als gevolg van de pekewater - rond met een rode, schrijnende mond tot halverwege d'r wangen en kin.

En al die tijd was het bij ons bar ongezeellig. Niemand had tijd; binnen was het koud omdat de deuren, door het in- en uitlopen wagenwijd openstonden en bij de kachel zat je al gauw in de weg omdat daarop al meteen de eerste producten van het varken in een grote pan stond te pruttelen. Wij gaven dat eerste kooksel de toepasselijke naam: "prutselpenneke".

Wat er in zat weet ik na al die jaren nog niet, maar ik kan me niet herinneren er ooit veel van gegeten te hebben, vanwege de gedachte aan dat varken dat buiten op de leer hing.

Tegen de avond werd het geleerde varken naar binnen geslept en op de goot gezet. En elke keer als je naar buiten of binnen moest kwam je er langs en vooral als je 's nachts hoognodig uit je bed naar de stal moest, was dat griezelig.

Pas als de volgende dag de keurmeester gecontroleerd had of het varken voor consumptie geschikt was en als bewijs van goedkeuring het blauw bestempeld had en daarbij ons als toegift ook van enkele stempels had voorzien, ging het akelige voor mij eraf. Dan kwamen de slachters terug om het varken in stukken te snijden, te kappen en te zagen en leek het niet zo erg meer op een varken. Afkappen noemden wij die handeling. Al die stukken gingen in de kuip die in de kelder klaar stond.

En helemaal prettig werd het als het "worstmachientje" voor de dag werd gehaald om gehakt te maken en vervolgens met behulp van dat zelfde machientje het gehakt in de geschoonde darmen te persen. Wij mochten dan om de beurt het worstmachientje draaien en zagen daarbij de worst in mooie krullen in een mand terecht komen. Worst was voor ons kinderen het lekkerste wat er was. Zult was vies, "kooikes" waren lekker, platte ribben en "toot-ribben" nog lekkerder, maar worst was het summum. We verkneukelden ons al bij de gedachte aan die lekkere gerookte worst die over een tijd in de schouw zou hangen. En gelukkig voor ons, kinderen, (maar ongelukkig voor onze ouders) hadden wij een grote deur in de schouw zodat de gerookte worst voor het grijpen hing. Het moet dikwijls voorgekomen zijn dat onze ouders, met de bedoeling een krul worst op tafel te brengen alleen nog een armoedig restantje over een balk in de schouw vonden. Bij nadere ondervraging bleken wij beslist allemaal onschuldig te zijn. Dat had altijd iemand anders gedaan. De enige die wij als schuldige aan konden wijzen, was Zwarte Piet. Dat gold echter alleen in de sinterklaastijd.

Dikwijls gebruikte ons moeder het gezegde: "Het einde van het varken is het begin van de worst". Als kind heb ik altijd gedacht dat dat letterlijk bedoeld was, maar waarschijnlijk moet je het figuurlijk zien n.l. dat er uit iets vreselijks iets fijns kan voortkomen.

Cl. van Esch - van Hout.

5. Met de mondvul tanden

't Is gauw en hëndig gezegd: Volgend nummer van "Van den herd" is een themanummer. Dat overvalt me min of meer. In de regel heb ik al maanden in grote trekken in mijn hoofd waarover ik een volgende keer zal schrijven. Dat bezinkt, en op een goeie dag - als ik er toe sta - schrijf ik het op. Dan even weggelassen, zinnen en woorden overwegen, en zo wordt het eindprodukt bereikt. Maar nu, nu de maand februari aan snee moet komen, nu wordt die evenwichtige methode gehinderd en onderuit gehaald. Maar ik probeer het.

Ik denk dan: wat is er eigenaardig aan die maand. Dat ze kort is, dat het ooit een schrikkelmaand is, enz. Ook apart is trouwens - wat niet zo algemeen bekend is - dat eertijds februari de laatste maand van het jaar was, en maart de eerste. Dat februari 28 of 29 dagen heeft, heeft daarmee te maken. Keizer Julius (Caesar) wilde dat juli - naar hem vernoemd - 31 dagen zou tellen en keizer Augustus, die niet voor hem wilde onderdoen, eiste (alhoewel augustus direct na juli komt en dus 30 dagen voor de hand lag) ook persé een maand van 31 dagen. Februari, als laatste maand, moest toen met 2 dagen minder genoegen nemen; een veer laten dus.

Ik heb nog verder gepeinsd en dacht aan 2 februari: Maria Lichtmis, oftevel: Opdracht van de Heer in de tempel.

Om eerst het profane te nemen: 't Is me bekend dat op 2 februari Dries van Agt (1931) jarig is en dat op die dag in 1943 de slag om Stalingrad eindigde met een grote nederlaag der Edel-Germanen. Dan heb je nog het flauwe gezegde, dat Joseph tegen Maria zei: "Maria licht me is", maar dat laat ik maar voor wat het is.

Waarom ik als thema 2 februari neem? Ja, die dag - of liever gezegd Maria Lichtmis - had in mijn gezin een klein speciaal tintje. Mijn vrouw en ik praatten nooit over "2 februari", maar altijd werd het genoemd: "Maria Lichtmis". Hoe kwam dat zo? Een ietwat vreemde reden. Dat vond zijn oorzaak in het feit dat op die dag tante Nonneke in Antwerpen jarig was. Daarmee hadden wij, speciaal mijn vrouw (want het nonneke was haar tante), goede doorlopende contacten. Ik zorgde er altijd voor, dat precies op Maria Lichtmis haar een felicitatiebrief bereikte. Zuster Valentine de Bruijn behoorde tot de congregatie van de Gasthuiszusters van Antwerpen. Ik meen dat zij door het volk de Grauwzusters genoemd werden. Zij was geboren in Best op 2 februari 1888 en in de Heer ontslapen (zo staat het op haar bidprentje) op 11 februari 1977. Dit alles droeg ertoe bij dat de naam Maria Lichtmis bij ons voor in de mond lag. Ik kom hier op terug.

Wist ge dat Maria Lichtmis valt 40 dagen na eerste Kerstdag. Dat getal 40 komt dikwijls voor in de bijbel en is dan symbooltaal. Veertig duidt altijd op begin van een crisissituatie, maar daarna breekt altijd een goeie tijd aan. Bij Maria Lichtmis heeft dat te maken met de vasten en het lijden, het welk naakt (nadert), maar waarop volgt: De Verrijzenis.

Andere voorbeelden: De zondvloed duurde 40 dagen en 40 nachten. Het volk van Israël verbleef, na de uittocht uit Egypte, 40 moeilijke jaren in de woestijn, maar daarna wordt het beloofde land bereikt. De beproeving van Jezus in de woestijn duurde eveneens 40 dagen. Dan heb je nog de veertigdagentijd; een periode van inkeer en bezinning. Nogmaals: het is symbooltaal, maar wel wetenswaardig.

Wat ik nu ga schrijven, ontroert me nog. Als ge het leest zult ge dat begrijpen. Alhoewel het voor mij moeilijk blijft er bij stil te staan, is het misschien toch goed dat ik het opschrijf en vastleg. Voor mijn nazaten, maar ook om eens te laten uitkomen hoe in wezen mijn vrouw opgeruimd en vrolijk van aard was. Het is ter hare ere en fijne nagedachtenis.

De kalender wees aan: 2 februari 1995. Het was 's nachts van 1 op 2 februari, het was bijster koud. In en uit het bed; mijn vrouw had het erg moeilijk. Ik stond haar zo goed mogelijk bij, maar was machteloos. Het werd erger; ze schokte dooreen, kreeg zware stuiptrekkingen, stampde alsof zij krampen had. Kreunen en steunen: een nacht om nooit te vergeten. Op het laatst kon zij niet meer, maar het gewoel verminderde (gelukkig) en tegen de morgen kon zij niet meer het bed uit. Ze kon zelf ook niet meehelpen toen ik probeerde haar op te tillen. Zij was half verlamd en sprak moeilijk. Zij was verward en was een andere Corrie de Bruijn geworden. Ze was getroffen door een beslag, zoals de volksmond dat zegt. Haar gezicht was enigszins opgezwollen en haar ogen waren betekenisloos. Een

herseneninfarct, naar later bleek. Kinderen werden met spoed verwittigd en natuurlijk de huisarts. Dat verliep allemaal vlot en met de ambulance werd zij naar de EHBO-afdeling van het Catharinaziekenhuis gebracht. Uiteraard liet ik haar niet alleen en ook de kinderen sloofden zich uit. Een paar specialisten onderzochten haar in eerste instantie terloops en stelden haar enige vragen. Alhoewel het moeilijk ging met de spraak wist ze toch een en ander duidelijk te maken. Uitgestrekt op haar ziekenhuisbed wist zij zelf te vertellen hoe zij heette, waar zij woonde en waar zij nu was. "Klopte allemaal", wisten de specialisten. Maar toen de artsen haar vroegen welke datum het was, toen konden de hooggeleerde Heren (en Dames) het niet meer volgen. Mijn vrouw antwoordde namelijk met "Maria Lichtmis" en toen wisten de vragenstellers nog niets. Ik wed dat dat juist haar bedoeling was. Zij verloochende haar karakter niet, maar het had natuurlijk te maken met het gebruik in ons gezin; maar daarnaast zeker met haar blije aard: "t Was snedig, raak; zij zette de artsen te kijk, daar zij niet wisten wat Maria Lichtmis betekende. Dit verhaal eindigt een beetje pijnlijk voor me, maar tegelijk bedenk ik het met een glimlach en het voldoet me dat ik het van me heb afgeschreven.

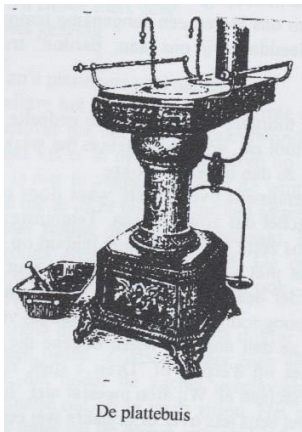
2Februari 1995: Het is onze laatste Maria Lichtmis tezamen geweest. Tante Nonneke zal haar op 11 mei 1995 aan de hemelpoort hebben staan opwachten. En het licht van Maria Lichtmis zal haar overstraald hebben.

Theo van de Loo

6. Bons op d'n herd.

In Februari speelde het grootste deel van het huiselijk leven bons op d'n herd zich af rontelum de kachel: de plattebuis. Nee, geen blinkend verchromde kachel met geel emaille, maar een simpele recht-toe recht-aan zwarte. Het enigste wat er aan blonk was de voorkant van de plattebuis, waar wij regelmatig met onze verkleumde handen over roefelden om ze op temperatuur te brengen en de kachelijzers, waar de pook eigenlijk aan moest hangen. Eigenlijk..want meestal vertoefde die ergens op een andere plaats, die niemand meer wist. Behalve voor het poken was dit gereedschap immers voor van alles en nog wat te gebruiken. Bijv. als brandijzer om iets te brandmerken, om voorwerpen die onder 'n kast of bedstee gerold waren weer op te diepen, om ongediertes den herd uit te jagen, om ruzies te beslechten enz. enz. "Wor is de pook?"...was bons dan ook een dikwijls terugkerende roep. Dat rontelum de kachel was bons wel letterlijk, want in de winter werd de plattebuis onder de schouw uit een eind d'n herd ingetrokken. Dat had 2 voordelen: De warmte bleef niet onder de schouw hangen en.. we hadden meer mogelijkheden om met het hele kroost een warm plaatsje te bemachtigen. Met wat passen en meten, ellbogenwerk en 'n bietje janken lukte dat ook. Bovendien: onder de kachel was ook nog plaats. Het probleem was meer dat wij geen 12 stoelen hadden. Maar wij waren vindingrijk en... onze vader had ook nog 2 knieën. Zelfs d'n hond en een paar katten konden er nog bij. Aan een rijke kroost zitten ook voordelen. Eén zo'n voordeel was dat de kachel in de winter nooit onbewaakt was. Er zat altijd wel iemand bij, soms bekant er bovenop, zodat van ouderlijke kant regelmatig de opmerking kwam of we bang waren dat de kachel wegliep. Daar kreeg ze bons dus duidelijk de kans niet voor.

Ook kon er gerust ergens vanuit de goot of d'opkamer ongezien geroepen worden: "Goit is 'n hout op de kachel".Gegarandeerd dat er iemand reageerde door een greep in de houtmand te doen, het vuur wat op te poken en van nieuwe brandstof te voorzien.

Onze vader had daarbij geen pook nodig; die róokelde altijd met zijn blote handen door 't vuur. Klaarblijkelijk waren die vuurvast. Bij ons kinderen, nog niet. Daar zijn we allemaal wel eens op pijnlijke wijze achter gekomen.

Maar laat ik eens 'n winterse dagindeling van ons plattebuis volgen. 's Morgens in alle vroegte werd ze aangemaakt met dun hout uit 'ne musterd, (die samen met de zaag altijd bij de hand was), de krant van de vorige dag en lucifers. Lukte dat niet, dan werd er 'ne scheut bromollie uit de ollietuut bij gegooid en dan wou ze wel. Het zeildoeken schouwkleedje boven de kachel droeg daarvan diepe sporen als bewijs.

Brandde de kachel goed, dan werd er dik hout opgegooid. Denk nou niet dat alle hout hetzelfde was. Nee, nee! Je had klippeltjes of dikke klippers uit een musterd, spántjes of ollie-ëndjes". En het brandde en het rookte allemaal; het een wat minder dan het ander.

Tegen de tijd dat de moor dan kookte voor de koffie en de thee kwamen wij druppelsgewijs, vanuit ons bed binnengebiberd, ons tenen omgekruld van de koude plavuizen en ons bundeltje kleren onder ons armen. Met dat laatste werd de kachel behangen waarbij wel eens schermutselingen plaats vonden om een warm plaatsje. Pas als wij en ons kleren een aangename temperatuur hadden aangenomen kleedden wij ons aan; pardon: trokken wij ons dingen aan.

Halverwege de morgen, als het grootste gedeelte van de kinderschaar in de school zat, was de plattebuis het werkterrein van ons moeder, omdat ze dan het eten kookte. Nou ja, dat is enigszins overdreven, want door jarenlange ervaring kon de kachel dat zowat alleen. Tenminste dat verwachtte ons moeder. Dus zette zij 3 ketels met inhoud op de kachel: enne met soep, enne met erpel waarop 'n grop zout, enne voor de gruunte en verder een pan met gerookt spek, en dan werd haar aanwezigheid hoognodig al weer ergens anders verwacht. Bij het weggaan riep ze dan nog wel tegen degene die toevallig bij de kachel zat: "Let op d'erpel" of "Drèjt 't spèk 'ne keer um". Ge begrijpt het misschien al: Wij aten meestal niet "hoot kwizien".Er kookte bons wel eens iets over of er bakte wel eens iets aan.

Als jullie nou denken dat ons plattebuis na de middag op een laag pitje gezet werd heb je het mis. Dan was er altijd nog de was. In zo'n groot gezin, waaronder nog "beddepissers" viel er elke dag wel iets te drogen, dus werd heel de kachel en omgeving gedrapeerd met luiers, hemden, broeken, sokken en zo

meer.

En ondertussen stond er op de kachel altijd wel 'ne moor met water; bovendien de koffiepot en de theepot met inhoud. Schiet de jeugd tegenwoordig bij een dorstig gevoel aan de cola- of seven-upfles; in die tijd lurkten ze bons daarvoor aan de koffie-of theepot.

's Avonds, als het werk aan de kant was en iedereen zich rond de kachel geschaard had, waarbij onze vader de taak van machinist op zich nam, dan werd de plattebuis opgestookt tot d'n bol roodgloeiend stond.

Soms kwam er zomaar iemand binnenvallen om te buurten en werden er skón verhalen verteld, waar soms heftig bij gespiertst werd. Wat ons moeder overigens niet kon waarderen. Wij wel, want wij wisten dat er dan een spannend verhaal kwam over streupers, over Willeke Speul of over d'n oorlog of over onze vader die naar d'n Bosse mert voer. Dan werd het wel gezellig.

Natuurlijk had zo'n plattebuis veel nadelen. Was ze in de winter het middelpunt van wèrmte en gezelligheid; daar stond tegenover dat het ook het brandwondencentrum was. Hoeveel verbrand vel er in de loop der jaren op de plattebuis is blijven plakken is niet te zeggen, maar in de winter liep er altijd wel iemand rond die te dicht bij het vuur had gezeten. Meestal werd daar weinig drukte over gemaakt. Efkes onder de pomp of iets koude erop of .. brandzalf. De enigste hulp bij ongelukken die wij in huis hadden was dan ook - naast spenen-zalf en trekzalf - brandzalf.

Maar ooit hielp zelfs dat niet en moest de dokter met zijn grote motor voor komen rijden. Zoals die keer toen één van ons het hete kachelskild, dat onder de kachel geschoven was, aanzag voor een leuk stoeltje om op te gaan zitten. Het gezegde: "Wie zijn gat verbrand moet op de blaren zitten", heeft zij toen letterlijk aan den lijve ondervonden. Gelukkig groeit vel meestal weer aan en zijn wij allemaal weer voorzien van nieuw vel.

Ook een minpunt was de noodzakelijke poetsbeurt met schuurpapier en kachelpoets van "tante blank", waarvan je, anders als de naam veronderstelt, behalve een zwarte kachel zo'n gruwelijke zwarte handen kreeg. Om over het wekelijks roetvrij maken van kachel en pijp nog maar te zwijgen. Gelukkig deed ons moeder dat meestal, wij zouden waarschijnlijk alles, inclusief ons zelf, ondergestobberd hebben.

En nou,... nou heb ik, ondanks die nadelen, een plattebuis binnen staan. Pure nostalgie.

Door vant Sonderen

7. Vastenavond

Het Allerheiligste zou worden uitgesteld en van alle gelovigen werd verwacht dat zij gedurende deze drie dagen minstens een uur in de kerk aanwezig zouden zijn om te bidden.

Wat nu staat voor carnaval werd in mijn tijd vrij algemeen betiteld als vastenavond. Het woord zegt het al: De avond (de tijd dus die drie dagen duurde) voor de "Grote Vasten". En die Vastentijd begon weer veertig dagen voor het hoogfeest van Pasen. Het hoeft geen betoog dat zowel het een als het ander op een kerkelijk gebeuren betrekking had. Als kind zijnde - en ook later - dachten wij daar niet zoveel over na.

Voor ons lag de nadruk vooral op het vasten: minder eten, en voor de kinderen vooral: niet snoepen. Niet dat wij daar erg mee verwend werden, maar alles wat er aan snoep was, ging 't vastentrommeltje in en werd bewaard tot 's zondags.

Het was dus februari en dan was het weer van dien aard dat de katten met hun rug naar de kachel gingen zitten; ze zaten "sneeuw te broeien". Dat deden ze bij koud en donker weer als er sneeuw in de lucht zat en je kon er vast van op aan dat er dan ook sneeuw viel.

Dan kwamen de mensen 's zondagsmorgens met de vastenavond door de sneeuw op de kerk aan gedokkeld. De pastoor preekte die dag lang en heftig over hoe dat het er in de stad met zo'n dagen aan toe ging; daar was het één en al losbandig vermaak en het paste 'ne christenmens van geen kanten om daar aan mee te doen.

.."Gelukkig!.. beminde gelovigen, dat we hier op een dorp wonen, waar de aloude gebruiken en zeden nog bewaard en in ere gehouden worden "

We luisterden stil en geduldig, maar waren "in ons eigen" toch wel benieuwd wat al die losbandige vermaken dan toch wel mochten zijn. De pastoor weidde daar verder niet over uit, maar wij waren niet als de ongelovige Thomas, wij geloofden het wel. Ook werd door de pastoor het veertig-urengebed van harte aanbevolen.

Dit wat de kerk betrof.

Thuis was het met die dagen wel een beetje feestelijker dan anders. Ons moeder bakte struif en heel misschien wel oliebolletjes. En natuurlijk werd er "sukklade" gezet; een pan van een liter of vijf. Daar konden we wel een, paar dagen mee vooruit.

Ook mochten wij, kinderen, een keer "mi d'n doetelpot rondgón". Zo'n doetelpot werd gemaakt van een varkensblaas, die al sinds de slacht in de schouw te drogen hing. Deze werd over een bus gespannen, en in het midden werd een rietje bevestigd. Met veel gespierts in ons handen - om het rietje nat te houden - kon er dan gedoeteld worden. We verkleedden ons een beetje met 'ne aauwe schort van ons moeder of ene keel(kiel) van onze vader en zo gingen we dan de buurt rond, al doetelend en onder het zingen van het volgend lied:

Vrouwke, tis vastenavond.

Ik kom niet thuis voor t'avond.

's Avonds in de maneschijn,
als vader en moeder naar bed toe zijn.

Boven in de schouwen,
hangen de vèrkens mi touwen.

Boven in de schorsteen,
hangen de vèrkens mi lange been.

Ik heb gezongen en niks gehad.

Snij een stuk vant vèrken z'n gat.

Snij maar diep, snij maar diep.

Snij maar in m'ne vinger niet.

Rommelpotterij, rommelpotterij,
Geef me 'ne cent, dan ga'k voorbij.
Geef me 'ne appel of 'n peer,
dan kom ik 't hele jaar niet meer!

De bedoeling was dat wij voor ons optreden iets kregen. Alles bij elkaar leverde dat niet zoveel op: een paar snoepkes, en enkele centen, maar we waren er toch blij mee.

Op zo'n dagen werd er niet meer gewerkt als hard nodig was. Ik herinner me dat "ons jongens" op zo,ne vastenavond gingen schaatsen op een ondergelopen wei van Janus van Kleuskes. En ik mocht mee, met een paar aauw schaatsen, 'n flink stuk touw om de schaatsen onder te binden, plus een aauwe stoel die diende om "m'n eigen" vast te houden en voor vallen te behoeden. Onder de vermaning van moeders kant om goed op mij te passen en mij te helpen met het leren schaatsen vertrokken we door het Mort elensteeg e richting "ijsbaan". Daar aangekomen lieten mijn grote broers me natuurlijk rap in de steek en dus tobde en zwoegde ik met schaatsen, touw en stoel en met veel vallen en opstaan. Na enkele meters 'ne scheve schaats gereden te hebben hield ik het dan ook voor gezien en ging weer op huis aan, overdenkende dat ik zo toch liever naar het veertig-uren gebed zou gaan; dat was wel zo veilig.

In het dorp was met de Vastenavond ook niet bar veel te doen. Geen optocht. In Den Bosch was er wel een. We hoorden daar over vertellen en we lazen erover in de krant. Een enkeling uit het dorp ging er wel eens naar toe, om te kijken.

Bij de Zwaan in Oirschot, daar was het soms wel druk. Er waren zelfs carnavalsvierders die zich verkleed hadden en hosten, maar dat was meestal volk uit t'orp zelf; de middenstand zogezegd. De mensen van buitenaf deden daar nog niet aan mee.

Natuurlijk werden de cafés drukker bezocht dan anders en onder de thuisblijvers werd er gezellig gekaart, waarbij een extra borreltje gevat werd.

Zo gingen in mijn tijd de vastenavonden voorbij, en voor je het wist was het Aswoensdag; de dag waarop het askruisje gehaald werd en je eraan herinnerd werd wat je eigenlijk was en wat je zou worden: "Gedenk mens dat je stof bent en tot stof zult wederkeren".

De vastenavond was voorbij en de Grote Vasten was begonnen. Het was goed zo als het was. Wij waren er in ieder geval op voorbereid.

Luus